

Status over folkekirkens musikliv

Af Peter Weincke og Lene Kofoed

1. Indledning

I 2016-18 afviklede vi for *Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter* en undersøgelse om *Folkekirkens målsætningsarbejde med kirkemusikken som case*. Rapporten herom kan læses på <https://www.fkuv.dk/videnscenter/projekter-undersogelser-og-rapporter/folkekirkens-maalsætningsarbejde-med-kirkemusikken-som-case>. Undersøgelsen blev iværksat for at gøre status over folkekirkens musikliv med særligt fokus på menighedsrådenes målsætningsarbejde med kirkemusikken.

Med udgangspunkt i en række baggrundsspørgsmål omkring det kirkemusikalske arbejde, der udføres i de danske sogne, var vi interesserede i at få afklaret, hvor meget dette arbejde fylder i kirkernes målsætningsarbejde, hvad enten dette er formuleret eller ej. Hvor meget beskæftiger man sig med kirkemusikkens betydning for folkekirkens virksomhed og opgaver blandt danske menighedsråd, sognepræster og organister? Dette var projektets grundlæggende fokusspørgsmål.

Undersøgelsen kan måske også åbne op for yderligere spørgsmål om kirkemusikkens nuværende og fremtidige muligheder og opgaver i folkekirken. Ligesom den kan anspore til kommende mere musikfaglige undersøgelser af f.eks. folkekirkens opførelsespraktiske mangfoldighed, instrumentarier, koncert- og salmerekertoarer osv.

1.1 Målsætningsundersøgelsen

Folkekirken er landets største koncertarrangør (Rambøll 2010, pp. 58-59). Den er også landets største arbejdsplads for danske organister. I 2016 viste en opgørelse fra Kirkeministeriet (Kirkeministeriet 2016, pp. 17-18), at i alt 1046 organister var beskæftiget i folkekirken. Danske organister skal som bekendt ikke kun stå for kirkens musik i forbindelse med gudstjenester og kirkelige handlinger, men også varetage musiklivet i og omkring kirken: Musik i forbindelse med menighedsmøder, ældrearbejde, konfirmandundervisning, minikonfirmander, babysalmesang, børne- og voksenkor samt koncerter.

Spørgsmål om sådanne kirkemusikalske aktiviteter har indgået i flere brugerundersøgelser på både stifts- og sogneniveau (Schröder 2006, Enggaard 2015; 2016, Enggaard, Nøjgaard 2015), men vi har med denne undersøgelse kunnet foretage et egentlig

systematisk studie af, i hvor høj grad kirkens musik spiller nogen rolle i sognenes målsætningsarbejde. Et sporadisk tjek på sogn.dk afslører, at et meget stort antal menighedsråd ikke har udfyldt målsætningsfeltet på side 2 i kirkens budget og har dermed heller ikke i dette udfyldt målsætninger for de kirkemusikalske aktiviteter. Men er det ensbetydende med, at kirkemusikken ikke betyder noget særligt for det lokale liv i sognene?

Målsætningsarbejde som visions- og styringsværktøj har været anvendt i både det private og offentlige Danmark i mange år og er behandlet i en række kirkelige betænkninger i perioden 2006-2014. Forventningerne til danske menighedsråd om igangsættelse af målsætningsarbejde i sognene fremstod da også med særlig tydelighed, da de nye regler for kirke- og provstikassernes budget og regnskab skulle træde i kraft den 1. januar 2011. I forbindelse med de nye budgetters opstilling efter såkaldte arts- og formålkontoplaner siges det: "I tilknytning til budgetbidraget kan menighedsrådet beskrive målsætninger og formål for rådets aktiviteter det kommende år" (Kirkeministeriet 2015, p. 7).

I vores undersøgelse har vi lagt op til en debat om, hvordan menighedsråd, præster og organister kan håndtere et kirkemusikalsk målsætningsarbejde for at optimere og realisere veldefinerede kirkemusikalske mål.

1.2 Undersøgelsens metode

Undersøgelsen blev designet som både en kvantitativ spørgeskemaundersøgelse og en kvalitativ interviewundersøgelse, der tilsammen skulle kaste lys over, hvor meget kirkemusik egentlig fylder i danske menighedsråds målsætningsarbejde.

En gruppe på fire personer: Lektor Erling Andersen, FUV, lektor Hans Raun Iversen, Det Teologiske Fakultet, religionssociolog Lene Kofoed og projektleder Peter Weincke, FUV, udarbejdede et spørgeskema med henblik på at gøre spørgsmålene relevante, tydelige, udtømmende, neutrale og enkle (Olsen, 2006, p. 25 ff., 38 ff.) og desuden afspejle den forventede virkelighed. Endelig bidrog Karin Schmidt Andersen, formand for Dansk Organist og Kantor Samfund og rektor Ole Brinth på vegne af Folkekirkens Kirkemusikskoler med rettelser og tilføjelser til spørgeskemaet samt tilknyttede anbefalinger af projektet til de adspurgte informanter.

Skemaet blev testet i perioden august-oktober 2016 og endelig udsendt i november 2016. Det blev sendt til 150 sogne med adresse til tre forskellige respondenttyper inden for det enkelte sogn: MR-formænd, sognepræster og organister. For at opnå så stor repræsentativitet som muligt blev sognene udvalgt gennem en stratificeret, tilfældig sampling

udført af sociolog Steen Marquard Rasmussen, FUV, som tilfældigt udvalgte 150 sogne fordelt på tre urbaniseringsgrader – dvs. grad af bymæssig udvikling. De tre urbaniseringsgrader blev defineret ud fra den største by, der rækker ind i sognet (Rasmussen 2015, p. 21).

Urbaniseringsgraderne er defineret i tabellen herunder.

Tabel 1. Undersøgelsens urbaniseringsgrader

Urbaniseringsgrad 1	Sogne, hvor den største by har under 500 indbyggere
Urbaniseringsgrad 2	Sogne, hvor den største by har 500-19.999 indbyggere
Urbaniseringsgrad 3	Sogne, hvor den største by har 20.000 indbyggere eller flere

Tabel 1

Sognenes urbaniseringsgrad har fra tidligere undersøgelser vist sig at have betydning for kulturelle forhold i befolkningen og strukturelle forhold i folkekirken (Rasmussen 2015, p. 20-21) og blev derfor også valgt i vores undersøgelse for at opnå en ligelig distribution inden for urbaniseringsgraderne blandt sognene i undersøgelsen.

Spørgeskemaet skulle som nævnt udsendes til alle udvalgte 150 sogne og dermed til 450 respondenter, fordelt på MR-formænd, sognepræster og organister i de enkelte sogne. Af forskellige årsager kunne vi imidlertid ikke få kontakt med 24 ud af de mulige 450 respondenter. Resultatet var, at 24 respondenter måtte betragtes som bortfaldne, og at 426 fik tilsendt et spørgeskema. Heraf gennemførte 279 hele spørgeskemaundersøgelsen: 82 MR-formænd, 103 sognepræster og 94 organister. Den samlede svarprocent var dermed oppe på 65 %. Endelig inddrog vi svar fra 3 MR-formænd, 3 sognepræster og 3 organister, som ikke besvarede hele spørgeskemaet.

De fleste spørgsmål blev stillet til alle respondenttyper, mens de mere faktuelle udelukkende blev stillet til organisten,¹ som man kunne forvente måtte have det bedste kendskab til de kirkemusikalske aktiviteter i sognet.

¹ I nogle tilfælde spørges alle respondenter også ind til faktuelle spørgsmål, hvis de senere i spørgeskemaet skal besvare spørgsmål, som forudsætter, at netop deres sogn fx har et bestemt kor.

2. Kirkemusikalske spørgsmål som andet fokusområde

Selvom spørgeskemaet først og fremmest blev udarbejdet med fokus på menighedsrådenes målsætningsarbejde for musikken i sognets kirke(r), indgik også en række baggrundsspørgsmål vedr. bl.a. kirkemusikeres aktuelle status: baggrundsvariabler som alder, køn, stilling, anciennitet og uddannelse. Desuden anså vi det for særdeles relevant at stille spørgsmål til sognenes kirkemusikalske aktiviteter og spørge ind til respondenternes vurdering af formålet med f.eks. korarbejde, babysalmesang, koncerter og øvrige musikalske aktiviteter i sognet. Det er besvarelsenerne af disse spørgsmål, som vi i denne artikel ønsker at præsentere i håbet om at de kan bidrage til en større indsigt i danske kirkemusikeres faglige univers.

For at belyse dette felt så alsidigt som muligt har vi ladet organisterne svare på alle spørgsmål vedr. de faktuelle kirkemusikalske aktiviteter i sognet, mens samtlige respondenter blev bedt om at redegøre for deres holdninger til og vurderinger af f.eks. de enkelte kirkemusikalske ansatte eller frivilliges indflydelse på kirkemusikken og formålene med forskellige kirkemusikaktiviteter i sognet. Spørgsmål og svar omkring menighedsrådets målsætningsarbejde med musikken i sognets kirke(r) er ikke behandlet i denne artikel men fremgår af undersøgelsen på <https://www.fkuv.dk/videnscenter/projekter-undersogelser-og-rapporter/folkekirkens-maalsætningsarbejde-med-kirkemusikken-som-case>

Svarmaterialet skal af forskellige årsager tages med et vist forbehold, set i lyset af kvantitative undersøgelsers almindelige krav om repræsentativitet (se mere herom på ovenstående link). Ikke desto mindre kan undersøgelsens resultater give et fingerpeg om mængden og arten af en række kirkemusikalske aktiviteter i sognene, samt hvordan formålene med disse aktiviteter vurderes af menighedsrådsformænd, sognepræster og organister.

2.1 Emner i denne del af undersøgelsen

Nedenfor er opstillet de af undersøgelsens emner, som behandles i denne artikel.

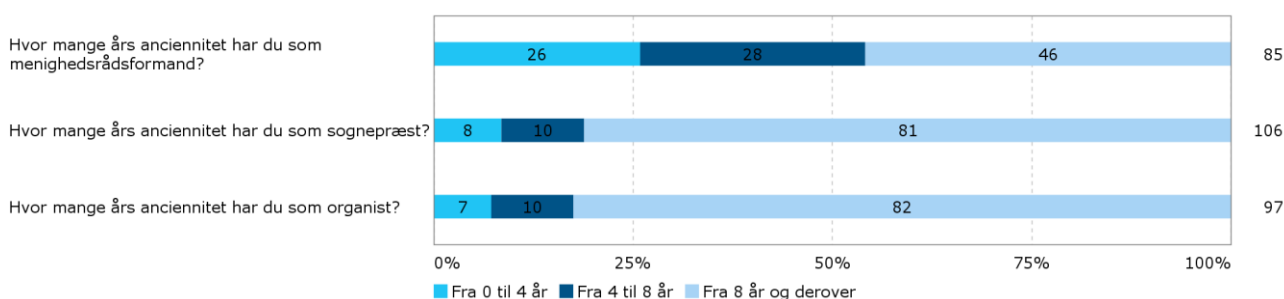
- Respondenternes stilling og anciennitet
- Organisternes fordeling inden for sognenes urbaniseringsgrader og oplysninger om uddannelse
- Kirkemusikalske medarbejdere i sognene
- Kor, kirkesangere, børneorkestre, rock- og lovsangsbands i sognene

- Musikgudstjenester
- Medarbejder- og menighedsrådsindflydelse på kirkemusikken
- Kirkekoncerter
- Særlige musikindslag
- Formål med sognenes kor.

2.2 Respondenternes stilling og anciennitet (alle)

I første omgang var vi interesserede i at kortlægge respondenternes stilling og anciennitet. Her viste det sig, at ancienniteten i helt overvejende grad består af respondenter med en længerevarende tilknytning til eller arbejds erfaring inden for folkekirken.

Figur 1. Anciennitet i stilling fordelt på respondenttyper

Figur 1

Tallene yderst til højre i ovenstående figur viser, at 85 MR-formænd, 106 sognepræster og 97 organister har besvaret spørgsmålet om anciennitet. De fleste sognepræster og organister i undersøgelsen har en anciennitet på 8 år eller derover (hhv. 81 % og 82 %).

Menighedsrådsformænd har også overvejende en anciennitet på 8 år eller derover, men i mindre grad end de to øvrige respondenttyper, hvilket må hænge sammen med, at arbejdsopgaven er frivillig i modsætning til et erhverv for de øvrige respondenttyper. Det kan dog være overraskende, at så mange menighedsrådsformænd i undersøgelsen har en anciennitet på 8 år eller derover.

2.3 Organisternes fordeling inden for sognenes urbaniseringsgrader og oplysninger om uddannelse

Som tidligere nævnt blev spørgeskemaet besvaret af 94 organister (72 %). Derudover inddrog vi 3 respondenter med enkelte afgivne svar. Altså responderede 97 organister helt eller delvist på spørgeskemaet. Af de 94 respondenter er der en ligelig fordeling af køn med 50 %

mænd og kvinder.² Aldersfordelingen er 67 % respondenter mellem 40-59 år, kun 7 % under 40 år, 16 % mellem 60-69 år og 10 % over 70 år. Desuden har organisterne i langt overvejende grad en anciennitet på 8 år og derover (82 %). Organisterne i undersøgelsen fordeler sig ift. urbaniseringsgraderne på følgende vis:

Tabel 2. Organister fordelt på urbaniseringsgrader

	Antal organister	Organister i procent
Urbaniseringsgrad 1	27	28 %
Urbaniseringsgrad 2	30	31 %
Urbaniseringsgrad 3	40	41 %

Tabel 2

Tabellen viser, at den største procentdel af organisterne arbejder i sogne fra urbaniseringsgrad 3 med 41 %, herefter følger urbaniseringsgrad 2 med 31 % og urbaniseringsgrad 1 med 28 %. Der skal dermed i resultaterne tages højde for, at der i højere grad er besvarelser fra urbaniseringsgrad 3 end fra de øvrige urbaniseringsgrader, hvilket også gør sig gældende for respondenterne i undersøgelsen som helhed. Dvs. at organisterne følger det generelle billede med flest respondenter i urbaniseringsgrad 3 – dog med en lidt mindre svarprocent i urbaniseringsgrad 1 og en tilsvarende lidt højere i urbaniseringsgrad 3.³

Dette kan skyldes, at det ved udsendelsen af spørgeskemaet var vanskeligere at indhente kontaktoplysninger til organister i urbaniseringsgrad 1, hvor 28 % af de 130 organister modtog et spørgeskema, mens urbaniseringsgrad 2 og 3 var mere ligeligt fordelt med hhv. 35 % og 37 %. Det kan derfor konkluderes, at organister fra urbaniseringsgrad 3 i langt højere grad har været tilbøjelige til at svare, mens de øvrige urbaniseringsgrader i mindre grad har besvaret spørgeskemaet – særligt urbaniseringsgrad 2, som ikke havde de samme udfordringer med at få et spørgeskema sendt ud som urbaniseringsgrad 1.

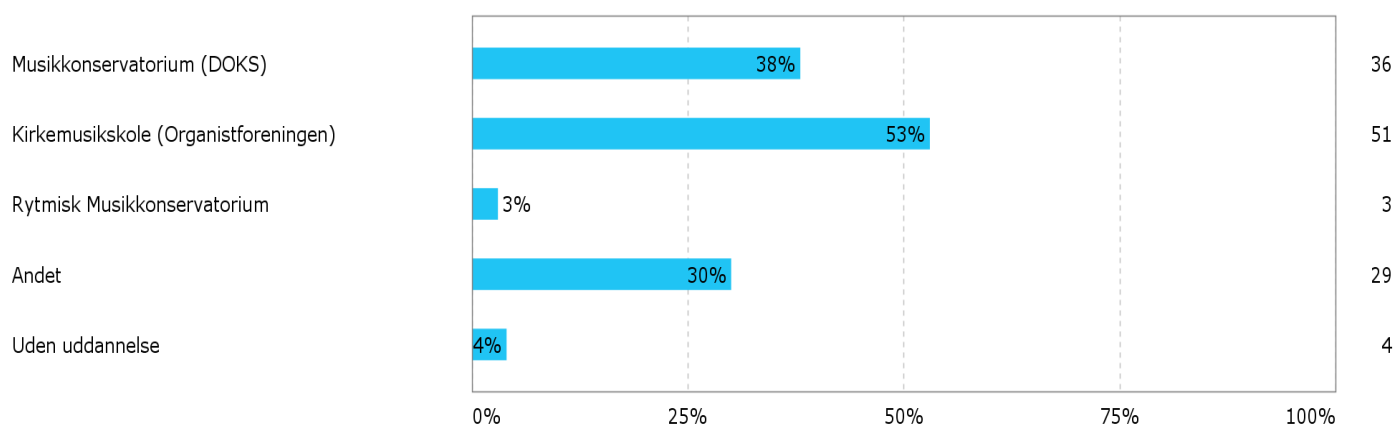
Med hensyn til organisternes uddannelse fik vi følgende svar:

² De tre respondenter, som kun har afgivet nogle svar, har ikke afgivet svar om køn, da dette er et af de sidste spørgsmål i spørgeskemaet, hvor de er faldet fra.

³ De samlede respondenter fordeler sig med 30 % i urbaniseringsgrad 1, 31 % i urbaniseringsgrad 2 og 39 % i urbaniseringsgrad 3.

Figur 2. Organisternes uddannelse: Hvor er du [organist] uddannet?

Besvaret af 96 respondenter

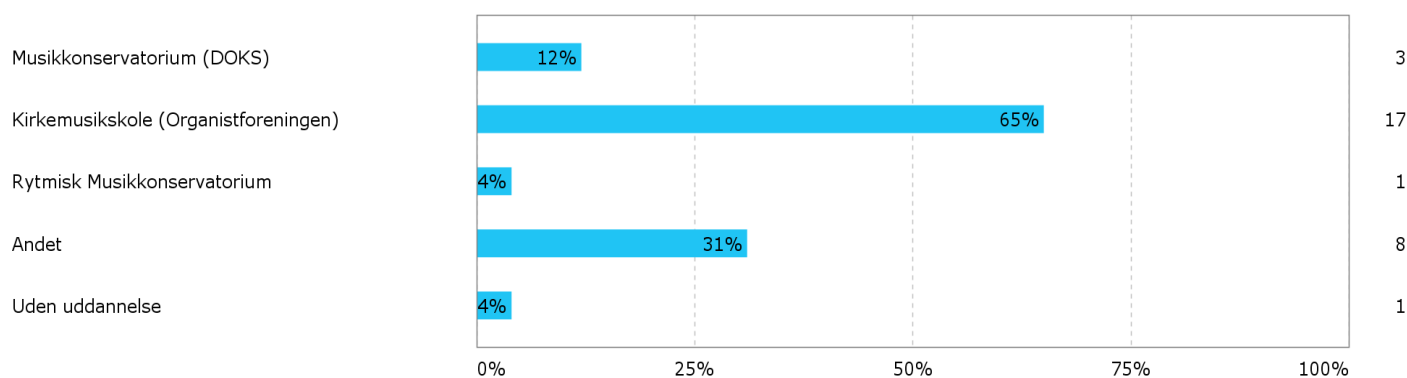
Figur 2

Figuren viser, at de fleste organister i undersøgelsen er uddannet fra en kirkemusikskole, og dernæst følger uddannelse fra et musikkonservatorium. Fire organister er autodidakte. Af øvrige uddannelser skriver respondenterne: musikvidenskab fra et universitet i Danmark eller udlandet, at de har studeret et andet fag end organist på et musikkonservatorium, privat undervisning eller uddannelse som folkeskolelærer.⁴

Organisternes uddannelse fordeler sig forskelligt i de tre urbaniseringsgrader, som vises i nedenstående inddeling:

Figur 3. Organisternes uddannelse i urbaniseringsgrad 1

Besvaret af 26 organister

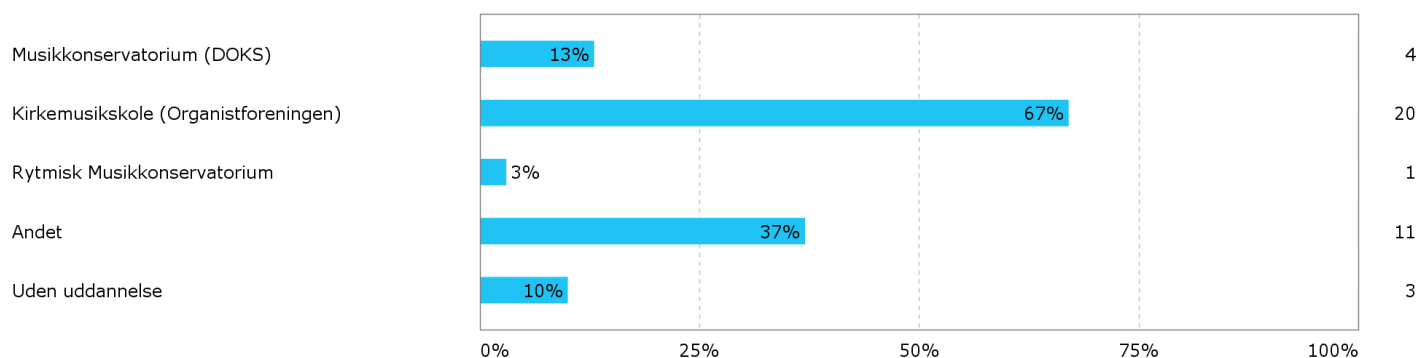

Figur 3

⁴ Respondenterne har i besvarelsen haft mulighed for at angive flere uddannelser. Derfor det højere antal respondentsvar i højre kolonne.

Figur 4. Organisternes uddannelse i urbaniseringsgrad 2

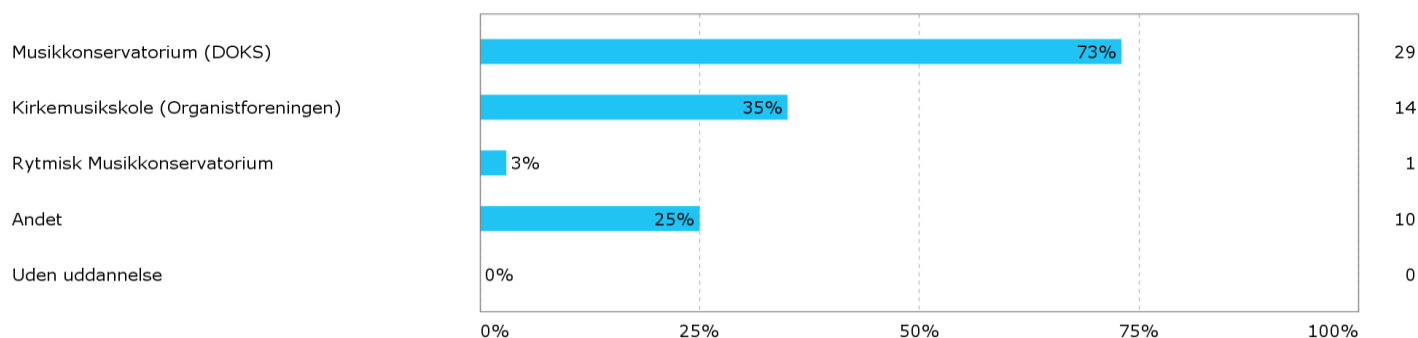
Besvaret af 30 organister

Figur 4

Figur 5. Organisternes uddannelse i urbaniseringsgrad 3

Besvaret af 40 organister

Figur 5

Af de tre figurer fremgår det, at organister ansat i et sogn i urbaniseringsgrad 3 i langt højere grad er uddannet fra et musikkonservatorium (DOKS) end organister i urbaniseringsgrad 1 og 2, som i de fleste tilfælde er uddannet ved en kirkemusikskole.

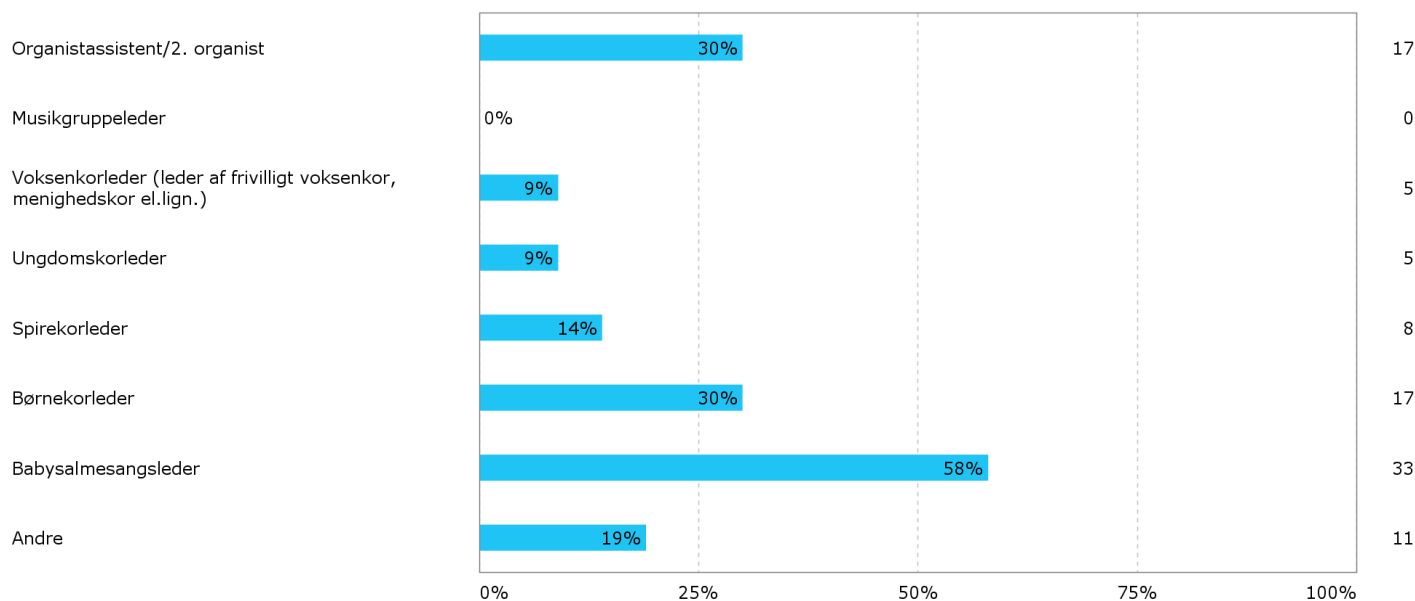
Ovenstående har givet et nærmere indblik i de responderende organisters profil. I det følgende vises resultaterne af organisternes besvarelse af de faktuelle spørgsmål omkring den kirkemusikalske bemanning samt øvrige aktiviteter i sognene.

2.4 Kirkemusikalske medarbejdere i sognene

Organisterne blev spurgt, om de deler det kirkemusikalske ledelsesansvar med andre kolleger i sognet: organistassistent/2. organist, musikgruppeleder, voksenkorleder, ungdomskorleder, spirekorleder, børnekorleder, babysalmesangsleder eller andre, som de har mulighed for at notere i spørgeskemaet:

Figur 6. Sognets kirkemusikalske medarbejdere: Hvilke kirkemusikalske medarbejdere har sognet tilknyttet ud over organisten?

Besvaret af 57 organister (af i alt 97 organister – 40 besvarer ikke dette spørgsmål)

Figur 6

Det skal bemærkes, at kun 57 organister⁵ (af i alt 97 organister) har besvaret dette spørgsmål, hvilket må være et udtryk for, at de resterende 40 respondenter/sogne (41 % af respondenterne) ikke har nogle af de ovenstående kirkemusikalske medarbejdere tilknyttet i sognet.

Disse besvarelser viser, at der i lidt over en tredjedel af sognene er tilknyttet en babysalmesangsleder (33 sogne af i alt 97 sogne), og at babysalmesangsaktiviteten dermed er særlig populær. Desuden er der blandt undersøgelsens respondenter i lidt over hvert sjette sogn tilknyttet en organistassistent/2. organist eller børnekorleder (i 17 sogne af i alt 97 sogne). Besvarelserne viser desuden at spirekorledere, voksenkorledere og ungdomskorledere er mindre ansat i sognene. I ingen af undersøgelsens sogne er en musikgruppeleder tilknyttet.

En fordeling af sognene i urbaniseringsgrader viser, at kun 9 respondenter fra urbaniseringsgrad 1 har svaret, 16 i urbaniseringsgrad 2 og 32 i urbaniseringsgrad 3. Det vil derfor sige, at det i særligt grad er urbaniseringsgrad 3, der har en af de ovennævnte kirkemusikalske medarbejdere ansat, mens det i meget lille grad gælder sogne i urbaniseringsgrad 1. Det er særligt tilstedeværelsen af en organistassistent/2. organist, der

⁵ Respondenterne havde i dette spørgsmål mulighed for at vælge flere kategorier – derfor det høje antal respondenter i den yderste højre kolonne. Man kunne med fordel have inddraget "Ingen" som en sidste kategori i spørgeskemaet.

adskiller sogne i urbaniseringsgrad 3 fra de øvrige urbaniseringsgrader. Urbaniseringsgrad 3 har også i højere grad ansat børnekor- og babysalmesangsledere.

Øvrige nævnte tilknyttede kirkemusikalske medarbejdere er til spørgsmålene i denne undersøgelse ikke så relevante, da de nævner, at f.eks. kirke- og kulturmedarbejderen, ungdomsmedarbejderen eller minikonfirmandlæreren også kan fungere som børnekorleder. Det vil sige at ikke-kirkemusikalskansatte medarbejdere også kan tildeles et kirkemusikalsk ledelsesansvar, hvilket dermed giver et bredere billede af arten af kirkemusikalsk ledelseskompetence i sognene.

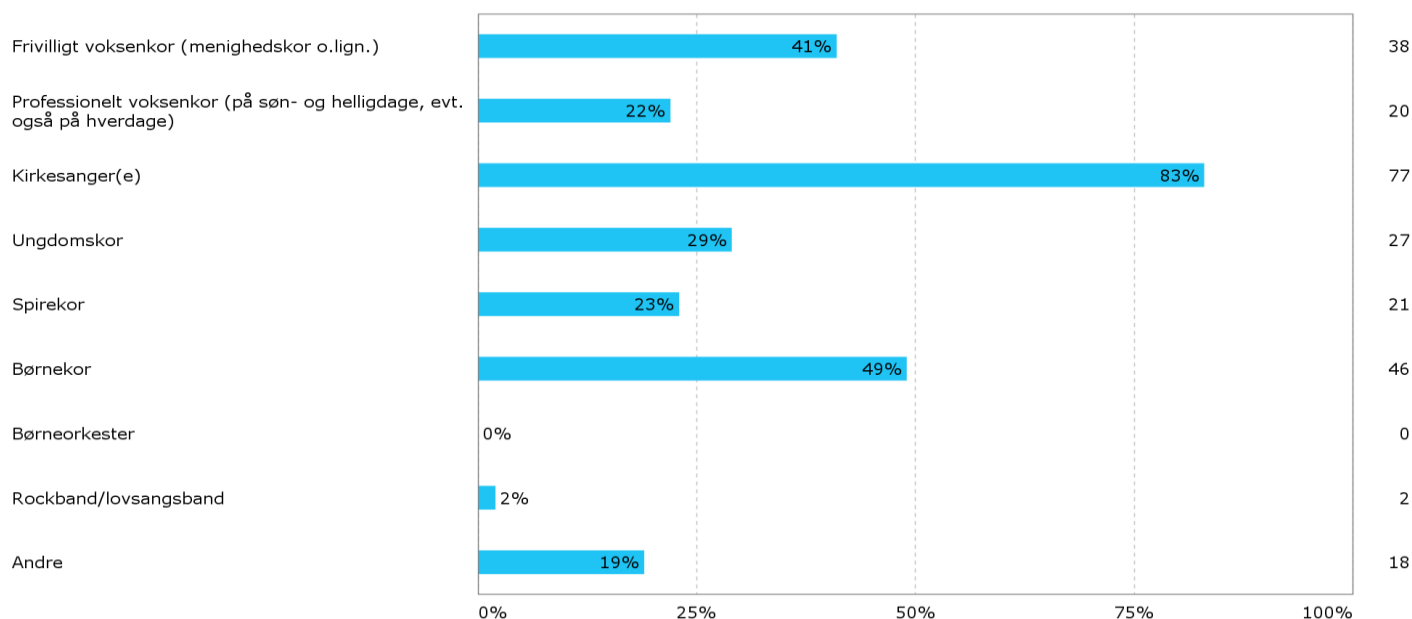
En enkelt respondent afviger fra de øvrige respondenter med denne besvarelse i kommentarfeltet under kategorien "Andre": "Sognet har 6 organister, fuldtidskantor, deltidskantor, to fuldtidsansatte musikpædagoger samt en deltidsansat gospelakkompagnatør". Dette sogn befinder sig i urbaniseringsgrad 3, hvilket understreger, at en høj urbaniseringsgrad ofte ledsages af en højere grad af kirkemusikalsk bemanning.

2.5 Kor, kirkesangere, børneorkestre, rock- og lovsangsbands

Organisterne blev derefter bedt om at svare på en række faktuelle spørgsmål vedrørende sognets frivillige og/eller professionelle voksenkor, kirkesangere, ungdomskor, spirekor, børnekor, børneorkestre, rockband/lovsangsband og andre eventuelle musikere.

Figur 7. Sognets øvrige musikere: Hvilke af følgende er tilknyttet sognet?

Besvaret af 93 organister (af i alt 97 organister)

Figur 7

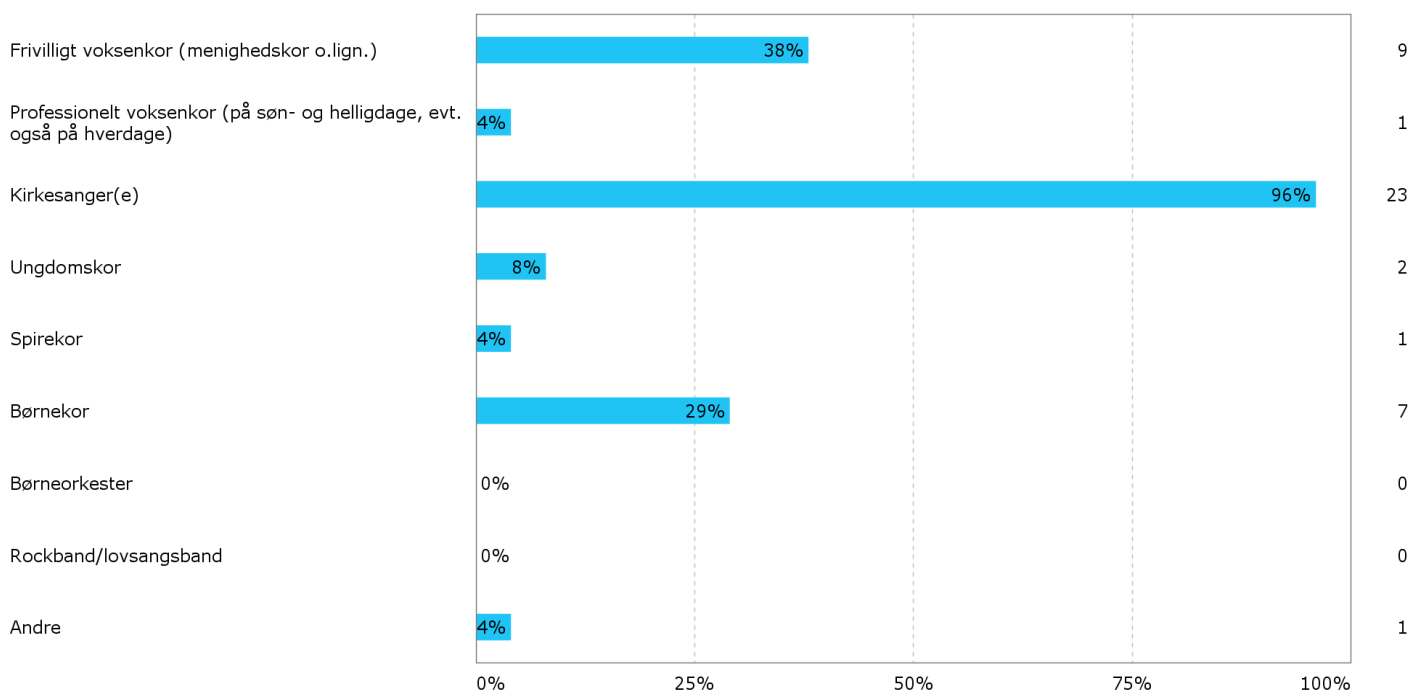
Af figuren ses det, at de fleste sogne (83 %) har en kirkesanger eller flere kirkesangere. Noget kunne dermed tyde på at stillingsbetegnelsen "kirkesanger" er blevet opfattet forskelligt da man måske vil forvente, at alle sogne har en kirkesanger. En kordegn, der f.eks. også fungerer som kirkesanger, bliver ikke nødvendigvis opfattet som kirkesanger. Omvendt kan en sanger, der medvirker ved kirkelige handlinger, også være blevet identificeret som kirkesanger. Her lider undersøgelsen tilsyneladende af utilstrækkelig klarhed i både spørgsmål og svar.

I mange sogne er der børnekor og frivillige voksenkor, i mindre grad ungdomskor, spirekor og professionelt voksenkor. I særdeles få tilfælde har et sogn et rock- eller lovsangsband, mens ingen har et børneorkester.

I denne sammenhæng fandt vi det interessant at kigge på, hvordan tilknytningen af kirkesangere, kor og musikgrupper fordeler sig på de forskellige urbaniseringsgrader. Nedenstående figurer repræsenterer kun meget få respondenter, og med undersøgelsens overordnede forbehold for repræsentativitet, skal disse resultater derfor anvendes med forsigtighed. Kun de meget markante forskelle kan angive mulige forskelle imellem de tre urbaniseringsgrader.

Figur 8. Sognets øvrige tilknyttede musikere i urbaniseringsgrad 1

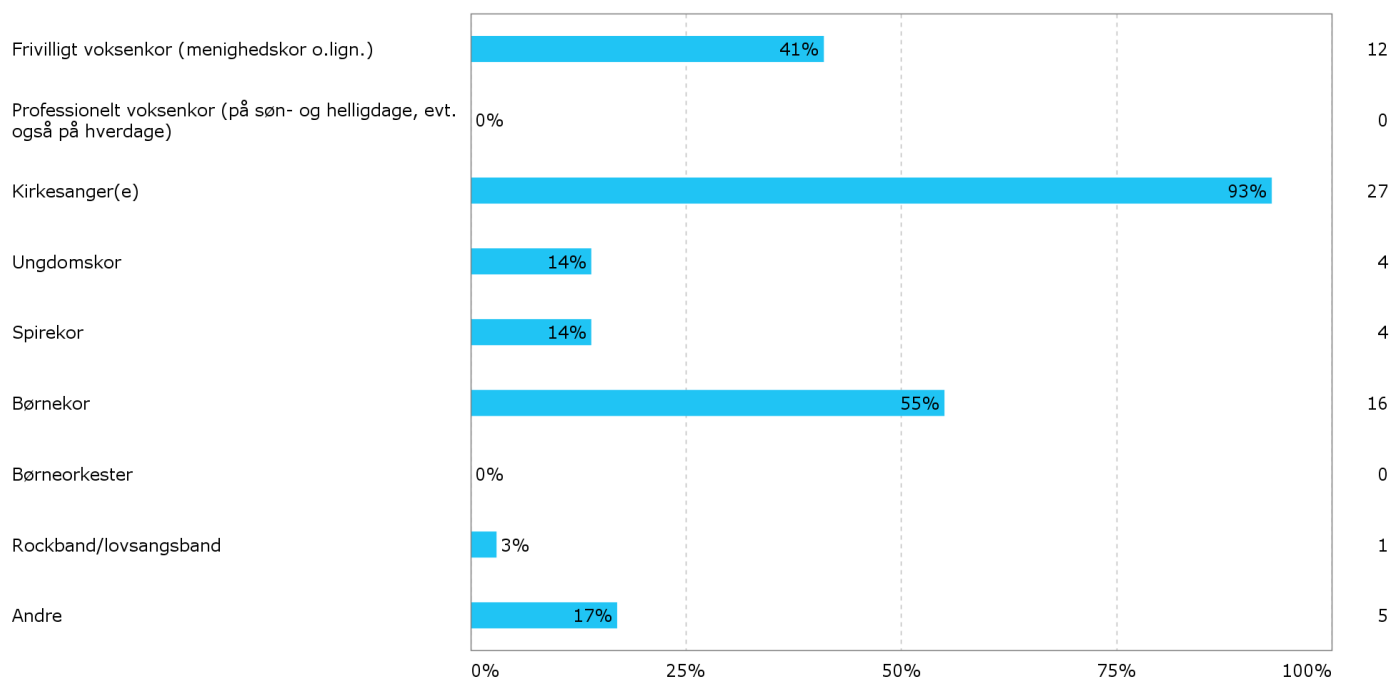
Besvaret af 24 (af i alt 27) organister

Figur 8

Figur 9. Sognets øvrige tilknyttede musikere i urbaniseringsgrad 2

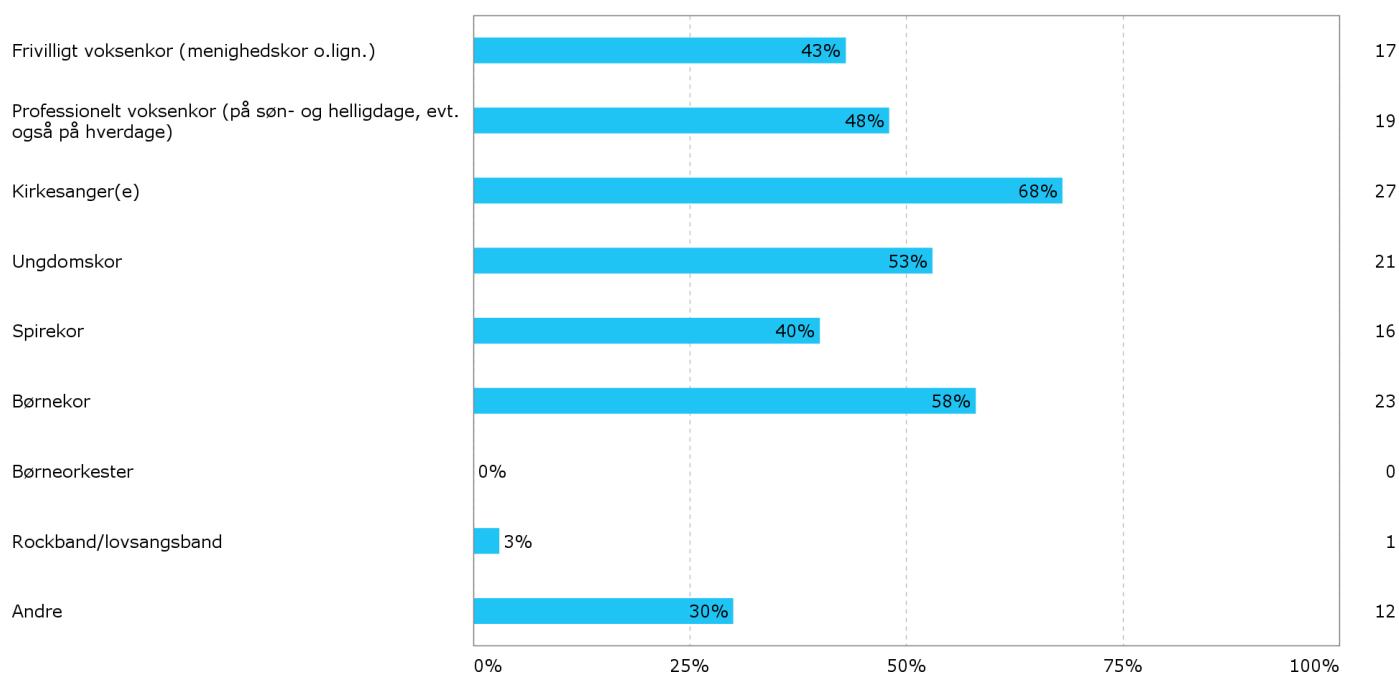
Besvaret af 29 (af i alt 30) organister

Figur 9

Figur 10. Sognets øvrige tilknyttede musikere i urbaniseringsgrad 3

Besvaret af 40 (af i alt 40) organister

Figur 10

Af de ovenstående tre figurer kan det aflæses, at det for alle kategorier gør sig gældende, at en højere urbaniseringsgrad medfører et højere antal musikere i sognene. Dog er undtagelsen, at der inden for urbaniseringsgrad 3 er færre kirkesangere end i de to øvrige urbaniserings-

grader, hvilket kan tyde på, at de forholdsvis mange professionelle voksenkor inden for urbaniseringsgrad 3 dermed overflødiggor kirkesangeren.

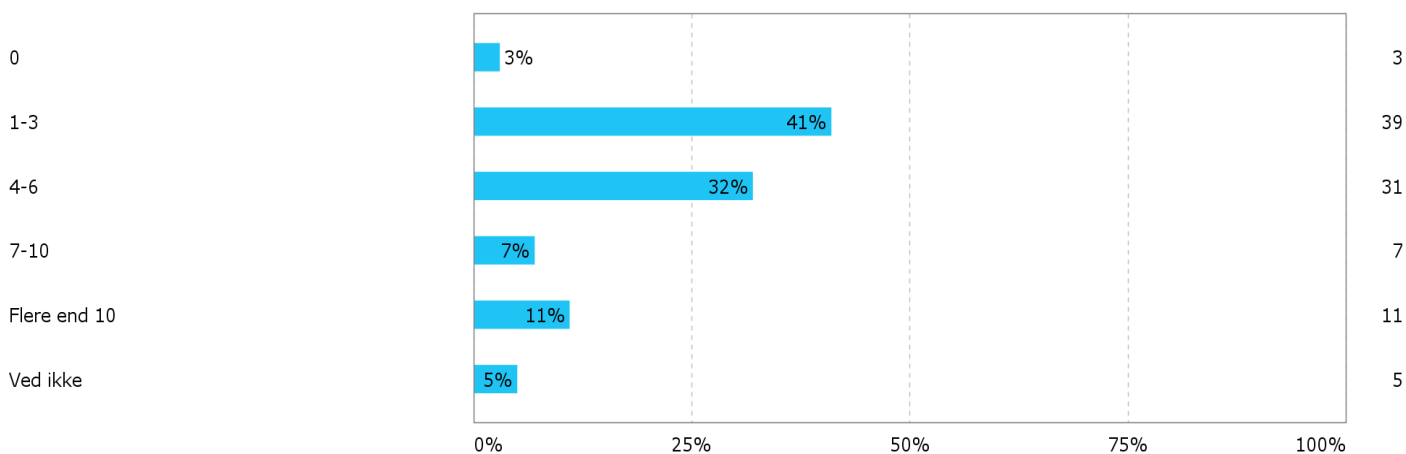
Fra alle urbaniseringsgrader har i alt 18 organister (se figur 7) markeret, at de har "Andre" tilknyttet sognet. Fire respondenter nævner her f.eks. gospelkor, mens de øvrige kortyper kun er repræsenteret af enkeltrespondenter: lejlighedskor, motetkor, juniorkor, børnehavekor, lungekor, teenkor, aflønnet ungdomskor, pigekor og frivillige forsangere. Desuden nævnes musikere tilknyttet børnemusical samt professionelle musikere, som hyres til særlige begivenheder.

2.6 Musikgudstjenester

Vi fandt det også væsentligt at spørge til musikgudstjenester, fordi denne gudstjenestetype indgår i mange organisters arbejdsområde. Spørgeskemaet blev udsendt i efteråret 2016, og der spørges derfor til antallet af musikgudstjenester i det forgangne år (2015). Den følgende figur viser en opgørelse over respondenternes svar på spørgsmålet: Hvor mange musikgudstjenester (med fokus på musik og sang) blev afholdt i sognets kirke(r) i 2015?

Figur 11. Musikgudstjenester i sognet i 2015

Besvaret af organister

Figur 11

Af figuren fremgår, at 41 % af sognene afholdt mellem 1-3 musikgudstjenester i 2015, efterfulgt af 32 % af sognene med 4-6 musikgudstjenester. I langt mindre grad blev der afholdt 7 eller flere musikgudstjenester, og kun ganske få afholdt ingen musikgudstjenester.

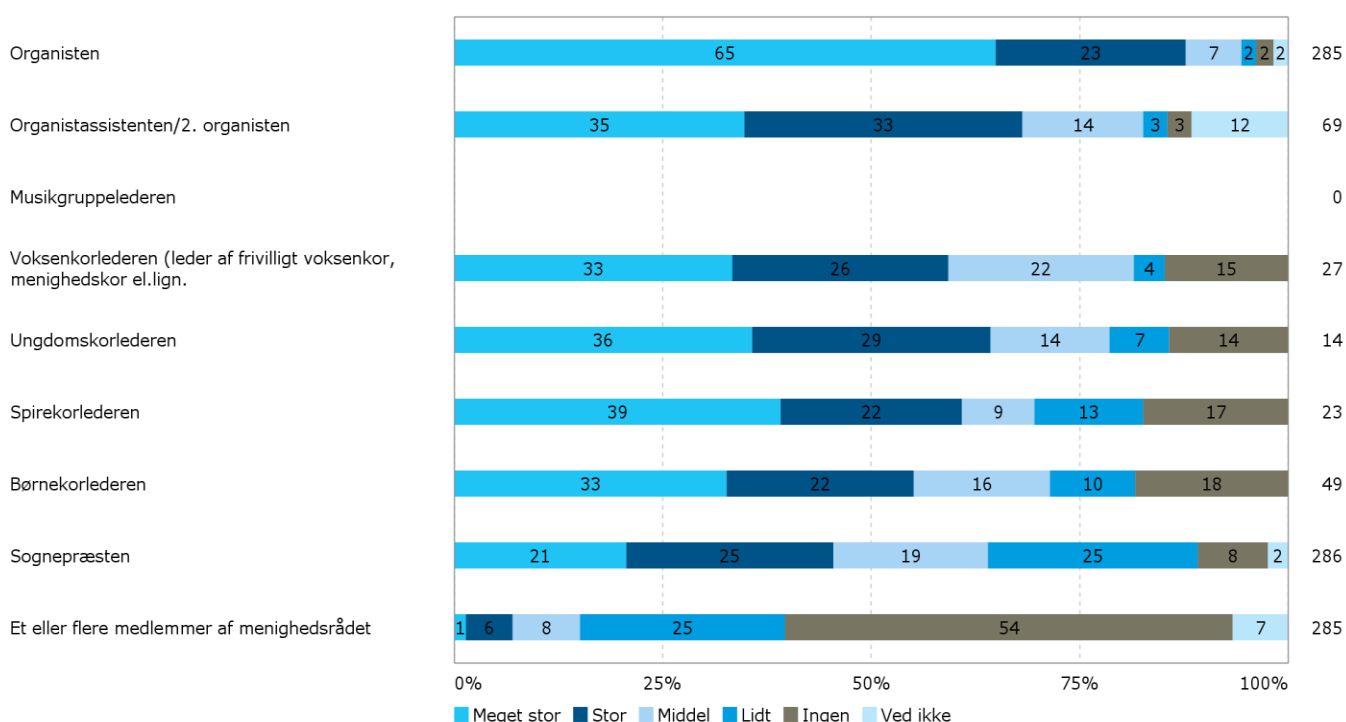
2.7 Medarbejder- og menighedsrådsindflydelse på kirkemusikken

Med hensyn til evt. samarbejde omkring tilrettelæggelsen af kirkemusikken i forbindelse med

sognets gudstjenester, vurderede vi, at det var interessant at få kortlagt, om andre end sognets kirkemusiker(e) evt. er involveret i dette arbejde. Derfor spurgte vi alle respondent-grupper (MR-formænd, sognepræster og organister) om deres vurdering af medarbejderne og menighedsrådets indflydelse på kor- og instrumentalmusikken ved højmesserne. Spørgsmålet lød: Hvor stor indflydelse har følgende på kor- og instrumentalmusikken (bortset fra salmevalget), der bruges ved de højmesser, der afholdes i sognets kirke(r)?

Figur 12. Respondenters vurdering af medarbejder- og MR-indflydelse på gudstjenestens musik

Besvaret af alle respondenter

Figur 12

Første kolonne i figuren angiver, hvilken medarbejder eller medlemmer af menighedsrådet respondenterne skal vurdere, de vandrette søjler afspejler vurderingen af indflydelsen procentvist, og tredje kolonne angiver antallet af respondenter på de enkelte kategorier/medarbejdere. Dvs. at den sidste kolonne angiver, hvor mange respondenter der filtreres igennem til dette spørgsmål vedrørende den enkelte medarbejder. Den enkelte respondent er kun blevet bedt om at forholde sig til de medarbejderkategorier, som de tidligere i spørgeskemaet har angivet eksisterer i sognet.

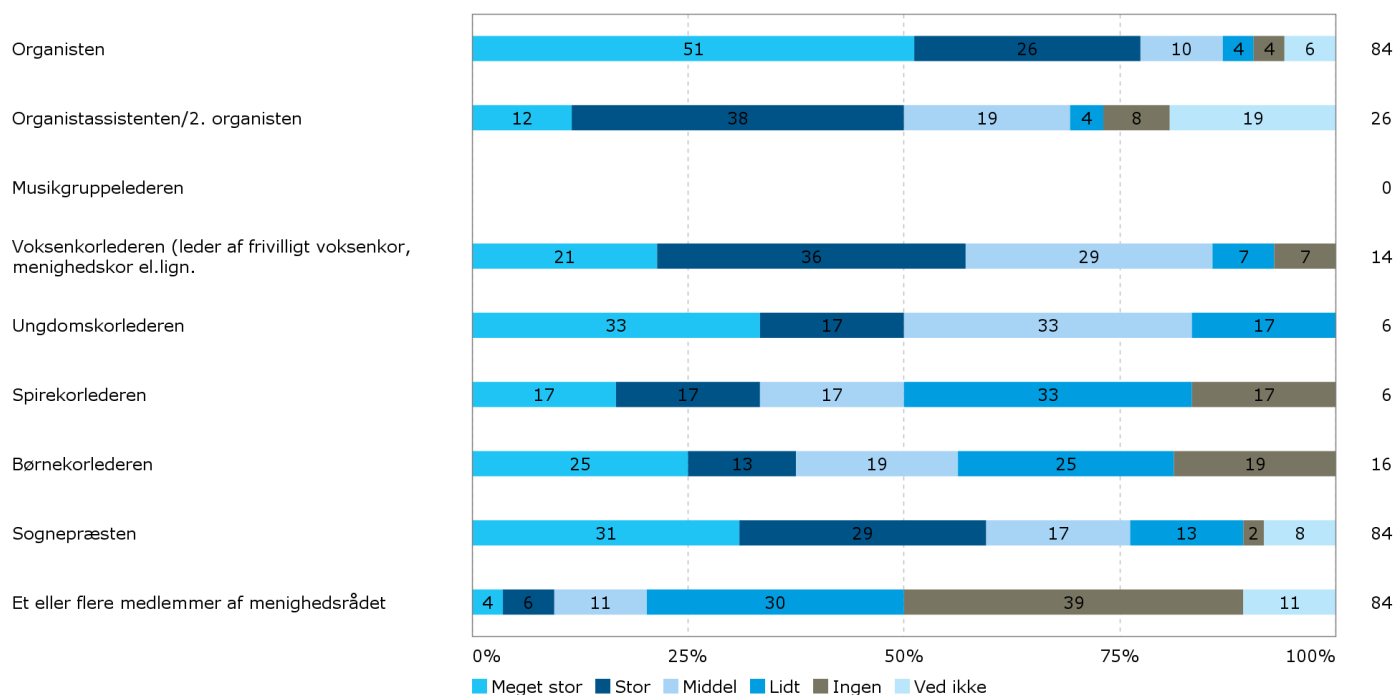
Opgørelsen over de tre kategorier med flest respondenter (organisten, sognepræsten og et eller flere medlemmer af menighedsrådet) viser, at respondenterne i særlig høj grad tildeler organisten den største indflydelse på kor- og instrumentalmusikken ved højmesserne.

Derefter følger sognepræsten og til sidst medlemmer af menighedsrådet, som kun i meget ringe grad vurderes at have nogen særlig indflydelse.

Da de gengivne svar jo beror på en vurdering, kan det godt give mening at kigge på resultaterne samlet for alle tre respondenttyper, men det kunne også være interessant at undersøge, om de tre respondenttyper har forskellige opfattelser af samme spørgsmål. Og her viser det sig faktisk, at respondenttyperne ser forskelligt på sagen. I de følgende tre figurer gengives henholdsvis MR-formændene, sognepræsternes og organisternes svar på samme spørgsmål: Hvor stor indflydelse har følgende på kor- og instrumentalmusikken (bortset fra salmevalget), der bruges ved de højmesser, der afholdes i sognets kirke(r)?

Figur 13. MR-formændenes vurdering af medarbejder- og MR-indflydelse på gudstjenestens musik

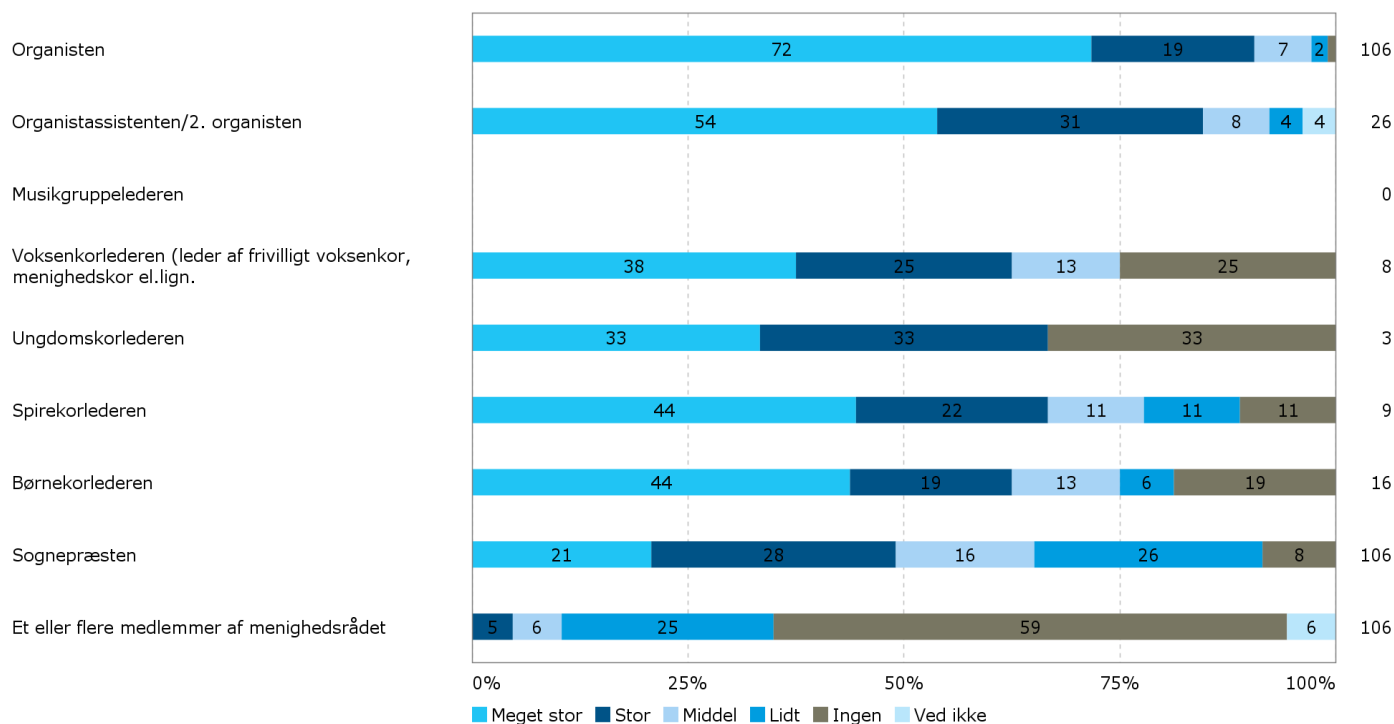
Besvaret af menighedsrådsformænd

Figur 13

Figur 14. Sognepræsternes vurdering af medarbejder- og MR-indflydelse på gudstjenestens musik

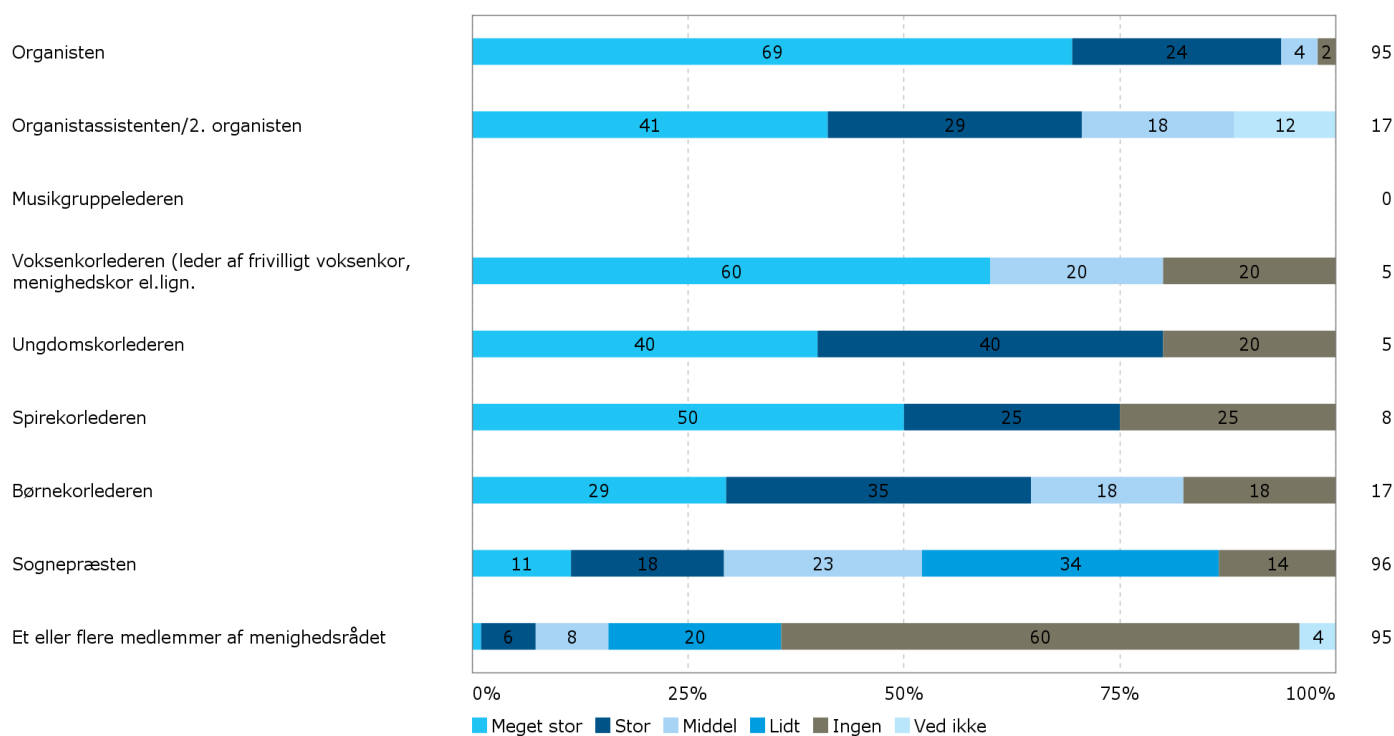
Besvaret af sognepræster

Figur 14

Figur 15. Organisternes vurdering af medarbejder- og MR-indflydelse på gudstjenestens musik

Besvaret af organister

Figur 15

En sammenligning af de tre figurer viser, at organisterne i 69 % af besvarelsene vurderer sig selv til at have meget stor musikalsk indflydelse, og sognepræsterne vurderer organisternes indflydelse tilsvarende med 72 %. Til gengæld vurderer menighedsrådsformændene kun organisterne meget stor indflydelse i lidt over halvdelen af besvarelsene (51 %). Dog betegner menighedsrådsformændene overordnet organisten som temmelig indflydelsesrig, men i mindre grad end de to øvrige respondenttyper.

Det er desuden interessant, at menighedsrådsformændene vurderer sognepræstens kirkemusikalske indflydelse større, end sognepræsterne selv gør, og at organisterne vurderer sognepræstens indflydelse endnu mindre end MR-formændene og sognepræsterne selv gør.

Medlemmer af menighedsrådet vurderes af menighedsrådsformændene selv til at have en lidt større indflydelse på kirkemusikken, end sognepræsterne og organisterne vurderer dem til. Ganske vist har medlemmer af menighedsrådet generelt ikke stor indflydelse på den kirkemusikalske tilrettelæggelse ifølge respondenterne selv, men samlet set vurderes de alligevel til i en fjerdedel af besvarelsene at have lidt indflydelse.

De øvrige kategorier får ikke mange besvarelses, fordi de ganske enkelt ikke eksisterer i mange sogne. Hvor de eksisterer kan man se, at respondenterne i undersøgelsen tildeler dem rimelig stor indflydelse.

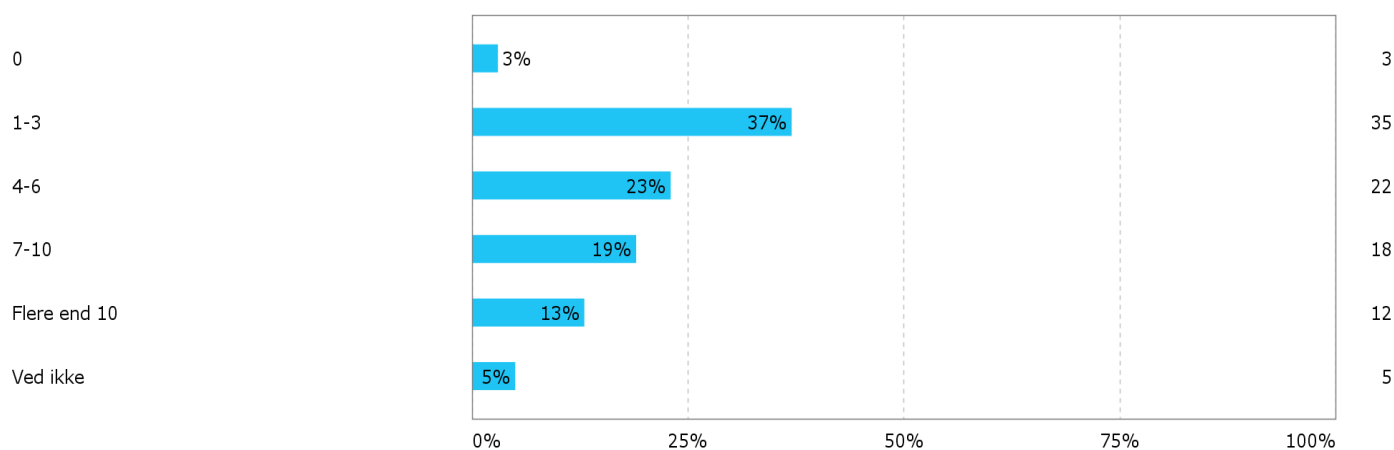
Endelig spørges der til, om andre i sognet ud over de nævnte i spørgsmålet har indflydelse på kor- og instrumentalmusikken ved højmessene. Her svarer flere respondenter, at personer fra bl.a. menigheden og kirkesangere(n) kan have en indflydelse på kirkemusikken, ligesom et par respondenter nævner, at musikudvalget også kan være i spil.

2.8 Kirkekoncerter

En væsentlig del af organistarbejdet består jo i udførelsen og tilrettelæggelsen af kirkekoncerter, hvad enten menighedsrådet står som arrangør, eller der er tale om udefrakommende kor, ensembler, foreninger osv., som ønsker at låne kirkerummet. Derfor valgte vi også at spørge ind til dette område. Vi indledte med spørgsmålet: Hvor mange kirkekoncerter med eller uden organist/menighedsrådet som arrangør blev afholdt i sognets kirke(r) i 2015?

Figur 16. Antal kirkekoncerter i sognet i 2015

Besvaret af organister

Figur 16

Da spørgeskemaet blev udsendt i efteråret 2016, spørges der til koncertlivet i det forgangne år 2015 for at sikre, at respondenterne havde mulighed for at besvare spørgsmålet så præcist som muligt.

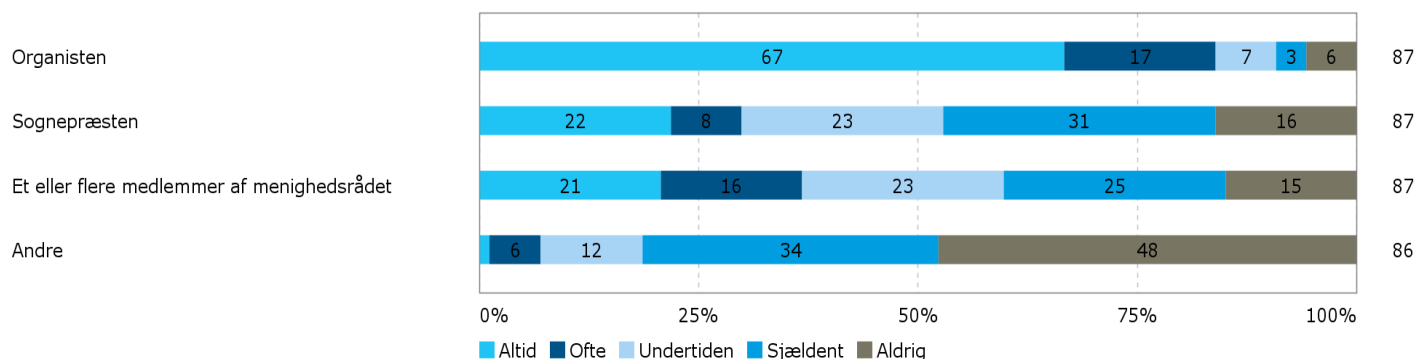
Figuren viser, at de fleste sogne har mellem 1-3 kirkekoncerter på et år. Derefter følger 4-6 og 7-10 kirkekoncerter om året. Få har flere end 10 kirkekoncerter om året og særdeles få har ingen. Ved en inddeling i urbaniseringsgrader (gengives ikke her) ses det, at antallet af kirkekoncerter stiger i sogne med en højere urbaniseringsgrad.

Herefter blev organisterne bedt om en vurdering af, i hvor høj grad organisten selv, sognepræsten eller medlemmer af menighedsrådet har indflydelse på planlægningen af sognenes kirkekoncerter.⁶ Da det kun er organisterne, der har besvaret spørgsmålet om antallet af kirkekoncerter i spørgsmålet ovenover, er det også kun dem, der besvarer dette spørgsmål. Spørgsmålet lyder: Hvem har indflydelse på planlægningen af de kirkekoncerter, der afholdes i sognets kirke(r) med organist/menighedsrådet som arrangør?

⁶ Der er også spurgt ind til en vurdering af øvrige kirkemusikalske lederes indflydelse, men da der er så få respondenter på de enkelte ledere, så udgår disse svar.

Figur 17. Organisternes vurdering af medarbejder- og MR-indflydelse på sognets kirkekoncerter

Besvaret af organister

Figur 17

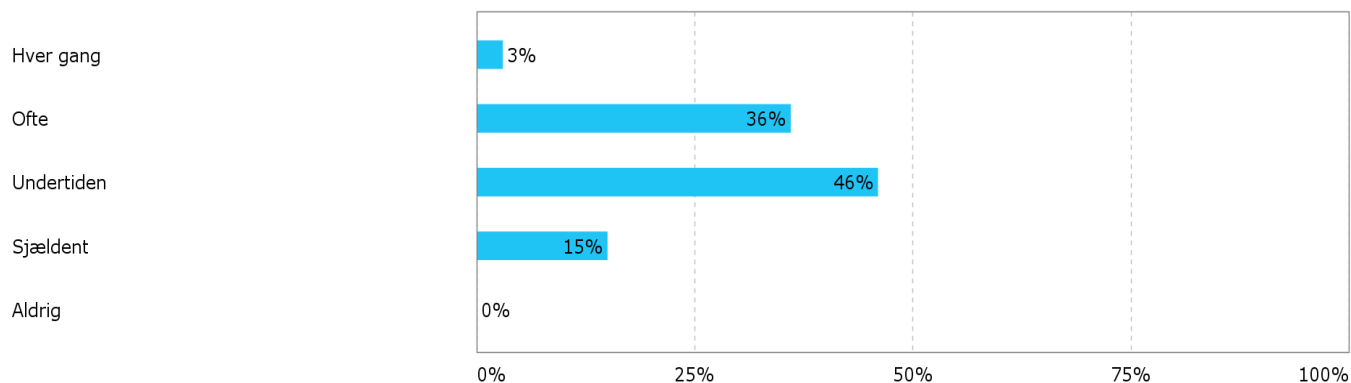
Det fremgår tydeligt, at organisterne selv vurderer, at de har langt den største indflydelse på planlægningen af kirkekoncerter i sognet, mens sognepræsten og medlemmer af menighedsrådet vurderes til at have en mindre indflydelse på næsten samme niveau. Kun få andre vurderes at have indflydelse.

2.9 Særlige musikindslag

En stor del af sognets kirkemusikalske opgaver kan bestå i at efterkomme særlige musikønsker ved bisættelser, vielser eller særlige dåbsgudstjenester. Derfor vurderede vi, at en afklaring af dette spørgsmål kunne være med til at kaste lys over organistopgaverne i danske sogne. Følgende spørgsmål blev derfor stillet organisterne: Hvor ofte opføres særlige musikindslag ved bryllupper, begravelser eller særlige kirkelige dåbsgudstjenester, som de, der får udført den kirkelige handling, har ønsket?

Figur 18. Efterspørgsel af særlige musikindslag

Besvaret af organister

Figur 18

Af figuren kan det aflæses, at der ved bryllupper, begravelser eller særlige kirkelige dåbsgudstjenester ofte og undertiden opføres særlige musikindslag. I meget få sogne sker det hver gang, mens det sjældent forekommer i et mindretal af sognene. Det er naturligvis op til den enkelte respondent at vurdere udsagnet 'ofte' eller 'undertiden', men særlige musikindslag forekommer i mange tilfælde ved de pågældende begivenheder. Desuden må man formode, at der er en rig variation i fortolkninger af, hvad et særligt musikindslag er og indeholder.

2.10 Formål med sognenes kor

Undersøgelsen *Folkekirkens målsætningsarbejde med kirkemusikken som case* (se tidligere refererede link) konkluderer bl.a., at alle informanter i undersøgelsen har givet udtryk for en "prioritering af et levende og mangfoldigt kirkemusikliv og dets betydning for kirkens liv og vækst. Den kirkemusikalske virkelighed ude i sognene er genstand for stor fantasifuldhed og opmærksomhed overfor, hvordan de kirkemusikalske aktiviteter kan bruges til at få folkekirken til at blomstre." Men hvordan vurderer MR-formænd, sognepræster og organister mere præcist formålet med de mange koraktiviteter? I det følgende præsenteres alle respondentgruppers forhold til dette spørgsmål.

Spørgsmålene er i spørgeskemaet filtreret i forhold til, hvad respondenterne tidligere har angivet som forefindende i sognet, og respondentgrupperne er derfor af varierende og mindre antal end den samlede respondentgruppe. Altså skal disse svar tages med et vist forbehold, da det er ret få respondenter, som resultaterne er baseret på. Enkelte resultater udgår derfor også, da der ganske enkelt kun er ganske få respondenter.⁷

At det for respondenterne ikke kun handler om en vurdering af de konkrete kors formål, men også et ønske om, hvordan virkeligheden kunne forme sig, afspejles af denne respondents kommentar til et spørgsmål om korenes formål: "Ovenstående er udtryk for, hvorledes jeg tænker, det bør være og ikke nødvendigvis udtryk for, hvordan det fungerer her." Det vil sige, at man i læsningen af resultaterne også skal være bevidst om, at de ikke nødvendigvis er et direkte udtryk for en vurdering af korenes faktiske formål, men også en vurdering af, hvad korenes formål *burde* være. Denne nuancering af svarene var der dog ikke lagt op til i vore spørgsmål, men pga. respondentens udsagn, må overvejelser omkring indholdet af besvarelsenerne inkluderes i forståelsen af resultaterne.

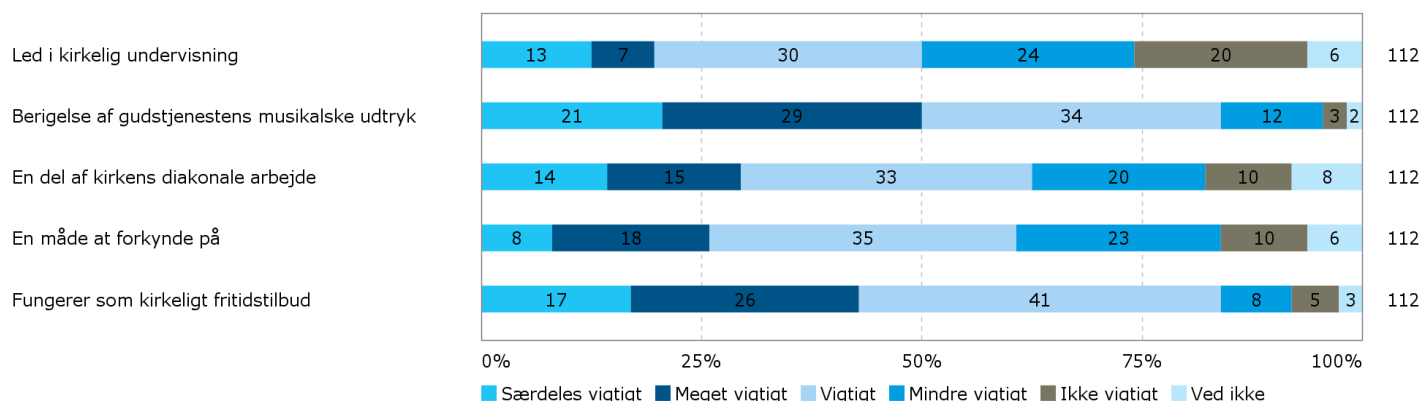
⁷ Vurderingen af formålet med børneorkester og rockband/lovsangsband udgår f.eks., da de kun indgår i hhv. 1 og 7 svar.

2.10.1. Formålet med frivillige voksenkor

Følgende spørgsmål blev stillet til alle respondenter: Hvordan vurderer du nedenstående formål i forbindelse med sognets frivillige voksenkor (menighedskor o.lign.)?

Figur 19. Formål med sognenes frivillige voksenkor (menighedskor o.lign.)

Besvaret af alle respondenter (i alt 112)

Figur 19

Besvarelsen er baseret på 112 respondenter, som alle har angivet, at de har et frivilligt voksenkor i sognet. 45 respondenter befinder sig i urbaniseringsgrad 3, 43 i urbaniseringsgrad 2 og 24 i urbaniseringsgrad 1. Ifølge denne undersøgelse er der flere frivillige voksenkor i urbaniseringsgrad 2 og 3 end i urbaniseringsgrad 1, som dog også har frivillige voksenkor.

Af figuren kan det aflæses, at respondenterne overvejende vurderer formålet med det frivillige voksenkor som en berigelse af gudstjenestens musikalske udtryk og et kirkeligt fritidstilbud. I mindre grad vurderes formålet også at være diakonalt arbejde, en måde at forkynde på og led i kirkelig undervisning.

Af andre formål nævner et par respondenter, at det også handler om rekruttering til andre frivillige sammenhænge eller til menighedsrådet. En enkelt respondent skriver:

Mange mennesker, der måske ikke ellers ville komme i kirken, får denne vej deres gang i kirken, de får positive oplevelser med kirken, lærer nogle salmer/om kirkemusik – og kommer måske ligefrem til at holde af nogle af dem, kommer til at kende og måske holde af højmassen og de gudstjenester, de medvirker ved. Får medejerskab af kirken. Vi oplever, at der tilflyder nye frivillige, kirkegængere og deltagere til div. andre aktiviteter denne vej fra. (Sognepræst)

Denne respondent udtrykker ikke bare rekruttering til frivilligt arbejde, men også rekruttering til kirkegang. Flere nævner, at det kan tiltrække 'kirkefremmede', som ellers ikke deltager i kirkens gudstjenester:

[Koret kan] være et alternativ til den traditionelle gudstjeneste, som meget få i sognet bryder sig om at deltage i. Med et bevidst valg af sange og salmer i koret, kan folkekor være et alternativ, der imødekommer den "religiøse følelse", som betyder meget for mange, men som de ellers ikke kan finde rum for. En korprøve kan faktisk bygges op over højmessens skabelon (på nær prædiken!) – uden at korsangerne opdager det! (Organist)

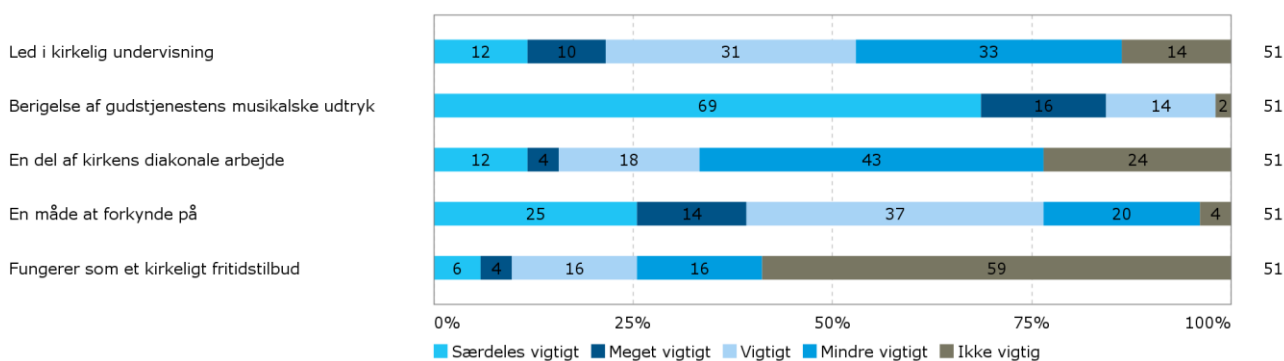
Desuden nævnes det sociale samvær som svar på andre formål med det frivillige voksenkor, og en respondent skriver: "Der er en masse indlysende fordele ved at synge i kor, som betyder noget i denne sammenhæng. Livsglæde, sundhed, socialt samvær og ligestilling. Kirken er en fantastisk platform til dette." (Organist)

2.10.2 Formålet med professionelle voksenkor

Det næste spørgsmål vi stillede var: Hvordan vurderer du nedenstående formål i forbindelse med sognets professionelle voksenkor?

Figur 20. Formål med sognenes professionelle voksenkor

Besvaret af alle respondenter (i alt 51)

Figur 20

Bemærk, at dette spørgsmål kun er besvaret af 51 respondenter, som har tilkendegivet, at de har et professionelt voksenkor. De 48 respondenter kommer fra sogne i urbaniseringsgrad 3, og de sidste tre respondenter fra sogne i urbaniseringsgrad 1 og 2. Man kan derfor i denne undersøgelse konkludere, at professionelle voksenkor næsten udelukkende eksisterer i sogne

i urbaniseringsgrad 3.

I forbindelse med det professionelle voksenkor vurderes formålet i særdeles høj grad at berige gudstjenestens musikalske udtryk. Dernæst vurderes det også vigtigt som en måde at forkynde på. I mindre grad vurderes det som kirkelig undervisning og diakonalt arbejde. Og det kan nok ikke overraske, at det professionelle voksenkor i meget mindre grad vurderes til at fungere som kirkeligt fritidstilbud. At nogle dog alligevel vurderer det vigtigt som et fritidstilbud må betyde, at de pågældende respondenter ikke anser det som et arbejde, men netop som et tilbud i fritiden.

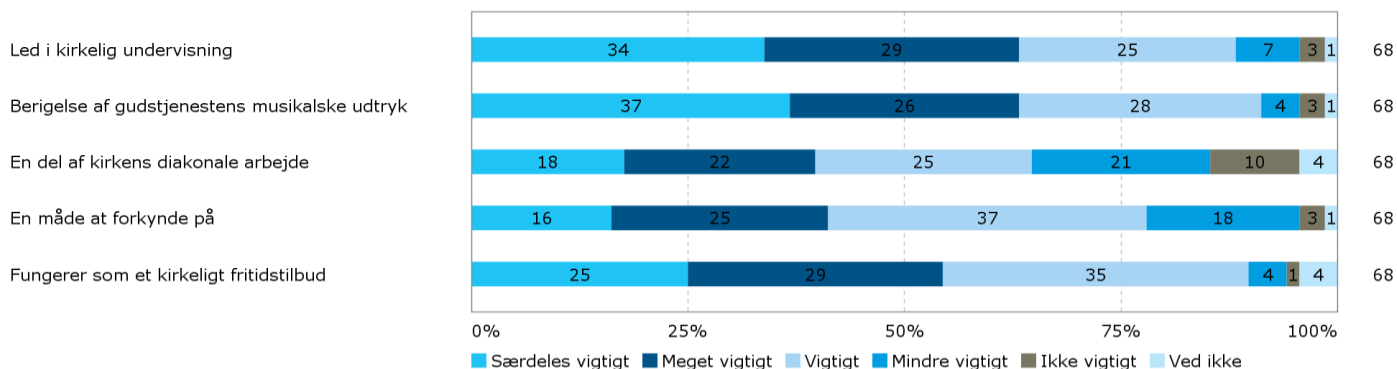
Af andre formål nævner de fleste det musikalske, men en enkelt beskriver også korets virksomhed som rollemodel for de yngre sangere: "At vise at unge i starttyverne kan fungere som dygtige, engagerede motetsangere, som rollemodeller for bl.a. børne- og spirekorsmedlemmer og aspiranter. Som ungdommelige arvtagere og formidlere af den kirkemusikalske arv og tradition." (Organist)

2.10.3 Formålet med ungdomskor

Vi stillede også spørgsmål om sognets ungdomskor: Hvordan vurderer du nedenstående formål i forbindelse med sognets ungdomskor?

Figur 21. Formål med sognenes ungdomskor

Besvaret af alle respondenter (i alt 68)

Figur 21

Denne figur er et resultat af 68 respondentes vurdering, som tidligere i undersøgelsen har tilkendegivet, at de har et ungdomskor i sognet. 54 respondenter befinder sig i urbaniseringsgrad 3, 9 respondenter i urbaniseringsgrad 2 og 5 respondenter i urbaniseringsgrad 1. Ungdomskor befinder sig ligesom de professionelle voksenkor særligt i sogne fra urbaniseringsgrad 3.

Formålet med ungdomskoret vurderes af respondenterne særligt at handle om en

måde at berige gudstjenestens musikalske udtryk på og at være et led i kirkelig undervisning. Desuden vurderes formålet også i høj grad at være et kirkeligt fritidstilbud. I lidt mindre grad, men dog stadig vigtigt, vurderes formålet at være en måde at forkynde på og en del af det diakonale arbejde.

Af andre formål nævnes af flere den dannelse, der foregår i ungdomskoret. En enkelt skriver: "Tilbud om andet fællesskab end de herskende i den aktuelle ungdomskultur. For så vidt diakonalt, men primært socialt. Undervisning skal hér forstås som dannelse, eller gen'opdragelse'." (Sognepræst). En anden respondent uddyber og udtrykker noget lignende i denne kommentar:

Kirken udfylder en vigtig samfundsopgave, ved at tilbyde inkluderende fællesskab omkring sang, som er unikt og kan også ses som en del af kirken i samfundet. [...] Noget af det, som er meget værdifuldt, er, at børn og unge gennem deres opvækst har et sted, de føler de hører til og bliver accepteret, som de er. Det kan kirken tilbyde, det er centralt for det kristne budskab.

Sang er en hjørnesteen i folkekirken, og hvis de unge bliver fortrolige med sangen, både fællessang og korsang, har de fået en gave for livet, samt knyttet et særligt stærkt bånd til det kirkelige fællesskab. Glæden ved at blive dygtig til at synge spiller også en vigtig rolle, og dygtige kor kan inspirere andre børn og unge til at synge.
(Organist)

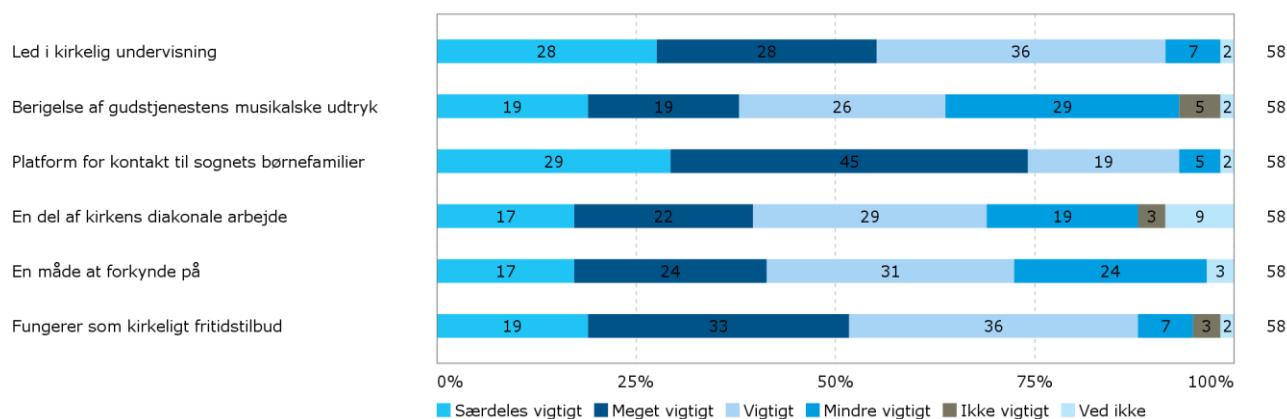
Denne respondent nævner ikke blot kor som et fritidstilbud, men derimod som en samfundsopgave, hvor fællesskabet i kirken er et særligt inkluderende fællesskab i et anerkendende miljø. Koret kan blive adgangen til en tilknytning til et kirkeligt fællesskab, som kan vare hele livet.

2.10.4. Formålet med spirekor

Formålet med sognets spirekor blev der også spurgt ind til: Hvordan vurderer du nedenstående formål i forbindelse med sognets spirekor?

Figur 22. Formål med sognenes spirekor

Besvaret af alle respondenter (i alt 58)

Figur 22

Bemærk, at dette spørgsmål er besvaret af i alt 58 respondenter. Disse er fordelt med 45 respondenter fra urbaniseringsgrad 3, 11 respondenter fra urbaniseringsgrad 2 og 2 respondenter fra urbaniseringsgrad 1. Igen er der tale om et kor, som særligt befinder sig i sogne fra urbaniseringsgrad 3.

Til spirekor er tilknyttet endnu en kategori blandt vurderingerne af formålet, nemlig formålet med at være en platform for kontakt til sognets børnefamilier. Her vurderer respondenterne, at spirekorets formål i særlig høj grad handler om at være en platform til kontakt med sognets børnefamilier.⁸ Dernæst følger, at korets formål er et led i den kirkelige undervisning og at være et kirkeligt fritidstilbud. I mindre grad end de øvrige vurderes forkyndelsen, det diakonale arbejde og berigelsen af gudstjenestens musikalske udtryk.

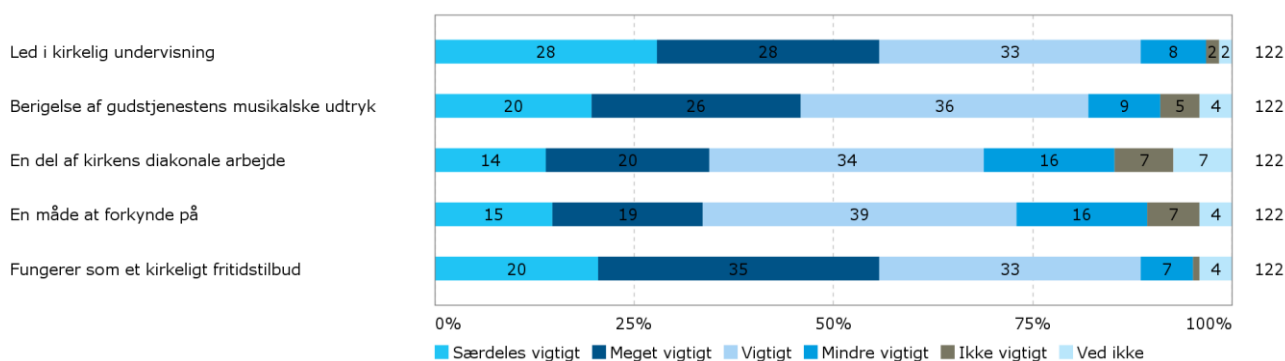
2.10.5. Formålet med børnekor

Endelig stillede vi spørgsmålet: Hvordan vurderer du nedenstående formål i forbindelse med sognets børnekor?

⁸ Den høje score i dette udsagn: "Platform til kontakt med sognets børnefamilier" kunne også have været relevant som kategori i forbindelse med børne- og ungdomskor, når man ser, hvor vigtigt respondenterne vurderer dette udsagn ift. spirekorets formål.

Figur 23. Formål med sognenes børnekor

Besvaret af alle respondenter (i alt 122)

Figur 23

Dette spørgsmål er besvaret af 122 respondenter, som har angivet, at de har et børnekor i sognet. 65 respondenter befinder sig i urbaniseringsgrad 3, 42 respondenter i urbaniseringsgrad 2 og 15 respondenter i urbaniseringsgrad 1. Børnekor er dermed i særlig grad at finde i sogne fra urbaniseringsgrad 3, men er også forekommende i sogne fra urbaniseringsgrad 2 og i mindre grad i sogne fra urbaniseringsgrad 1.

Formålet med børnekor vurderes af respondenterne til i særlig høj grad at handle om at være et kirkeligt fritidstilbud og et led i den kirkelige undervisning. Det vurderes også at berige gudstjenestens musikalske udtryk. I mindre grad end de øvrige udsagn vurderes formålet at være forkyndelse og diakonalt arbejde.

Enkelte respondenter nævner, at dette kor kan skabe en sammenhæng mellem kirke og skole. Desuden skriver en respondent, at koret er: "Socialt inkluderende, sjov, sundhedsfremmende, udviklende og med til at forbedre indlæring i folkeskolen." (Organist). Respondenten mener, at koret kan medvirke til, at indlæring generelt styrkes, og at det styrker udvikling og fremmer sundhed. En anden respondent skriver: "... et vigtigt mødested på tværs af alder, hvor man hjælper og støtter hinanden fagligt og socialt, også mht. mobning og uddannelsesvalg. Som fast kirkekor uden kirkesanger har koret ansvar for tjenesternes vellykkede afvikling, det er en stille opdragelse til 'voksen-ansvar' helt fra 10 års alderen." (Organist). Endnu en respondent beskriver også det opdragende eller dannende i børnekolet, hvor man kan: "... lære at alle er lige vigtige." (Organist).

2.10.6 Opsamling på vurderingen af korenes formål

Generelt gælder det for alle kor, at næsten alle udsagn vurderes at have rimelig stor betydning. De 'ældre' kors formål vurderes af respondenterne til at være særligt vigtige som

en berigelse af gudstjenestens musikalske udtryk, mens de 'yngre' kors formål vurderes mest vigtige ift. at være et led i kirkelig undervisning. Kommentarerne til øvrige formål med spirekor og børnekor afspejler også denne tendens ved at nævne det opdragende eller dannende i korenes arbejde.

Respondenternes vurdering af formålene med de forskellige kor varierer i forhold til, hvilken målgruppe korene henvender sig til, og afspejler dermed hvilken funktion de pågældende kor har i sognene. Det professionelle voksenkor adskiller sig derfor ikke overraskende ved, at formålet i særlig høj grad vurderes til at have betydning for en berigelse af gudstjenestens musikalske udtryk. Desuden vurderes dette kor også i lidt højere grad end de øvrige kor at være en måde at forkynde på.

Man kan overveje, hvordan respondenterne har forstået udsagnet "En måde at forkynde på". Bliver det af respondenterne opfattet som en måde at forkynde for menigheden eller for korets medlemmer?

Spirekorets formål vurderes særligt højt som en platform til kontakt med sognets børnefamilier. Det kunne godt have været relevant at spørge ind til i forbindelse med de øvrige kor (naturligvis med andre formuleringer ift. de 'ældre' kor).

3. Afslutning

Hvad kan man så bruge denne statusopgørelse til? Svaret må være, at hvis den ovenfor præsenterede status over folkekirkens musikliv sammenholdes med undersøgelsen om *Folkekirkens målsætningsarbejde med kirkemusikken som case* (se tidligere oplyst link), kan dette måske inspirere MR-formænd, sognepræster, organister og korledere til at iværksætte et egentligt kirkemusikalsk målsætningsarbejde. De ovenfor refererede formålstilkendegivelser fra en række respondenter i vores undersøgelse taler allerede for sig selv. Og de giver et fingerpeg om, hvordan menighedsråd med udbytte kunne håndtere og definere deres kirkemusikalske prioriteringer. Kirkeministeriets har i sine visions- og styringsværkstøjer (jf. diverse betænkninger i perioden 2006-2014) lagt op til, at veldefinerede målsætninger i de enkelte sogne er forudsætningen for, at menighedsråd og provstiudvalg er i stand til at foretage økonomiske prioriteringer.

Peter Weincke og Lene Kofoed

Referencer

Enggaard, N. H., 2015. Højmessen set fra Kirkebænken, Center for Kirkeforskning, Afdeling for Systematisk Teologi, Det Teologiske Fakultet, Københavns Universitet

Enggaard, N.H., Nøjgaard, R., 2015. Rapport om gudstjenestelivet i Københavns Stift 2015. Lokaliseret d. 31. oktober 2017 på <http://kirkenikbh.dk/udvalgsside/om-stiftet/stiftsraad-og-udvalg/stiftsudvalg/gudstjeneste-og-kirkemusik>

Enggaard, N. H., 2016. Højmesse og dåb. En sammenlignende undersøgelse af gudstjenestedeltagernes oplevelse af traditionel og nyere liturgisk praksis ved højmesse og dåb i Helsingør Stift, Center for Kirkeforskning, Afdeling for Systematisk Teologi, Det Teologiske Fakultet, Københavns Universitet

Kirkeministeriet, 2015. Vejledning nr. 10318 af 12/12/2014 om kirke- og provstiudvalgskassernes budget, regnskab og revision, Kirkeministeriet

Kirkeministeriet, 2016. Analyse af Folkekirkens kirkemusikskoler, Kirkeministeriet

Olsen, H., 2006. Guide til gode spørgeskemaer, Socialforskningsinstituttet, København

Rambøll, 2010. Analyse af pengestrømme og ressourcer i dansk musikliv. Rapport til Statens Kunstråds Musikudvalg, Rambøll

Rasmussen, S.M., 2015. Forskellige vilkår for folkekirken på landet, Landsforeningen af Menighedsråd & Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter

Schröder, L.B., 2006. Brugerundersøgelse i Helligaandskirken, Aarhus foråret 2006. Lokaliseret d. 31. oktober 2017 på <http://helligandskirken.dk/page/5268/sociologisk-unders%C3%B8gelse-2006>